

Magyarázat a címlapon látható oroszlános emblémához:

Az «ISTER-GAM»-i Palota az «oroszlánok», tehát az Uralkodóval a kormányzásban osztozó Nemzetvezetők székhelye volt. A babiloni teokratikus misztérium rendje szerint: a 14 oroszlán tartott SZER-t a Világosság és Igazság Urá-val, — a tizenötödikkel, az uralkodó Papkirállyal. Mégpedig a 15. napon, a FÉNYESSÉG és TUDÁS napján, teljesen az emberiség első törvénykönyvének, a sumérnak nevezett *Ur-Nammu* nevezetű királyának hagyatéka szerint.

Eredetije az Árpádok ősi kápolnájának falán látható, a nemrég feltárt esztergomi — eredetileg — fejedelmi trónteremben, ahová a Kr. utáni 970-es években festették.

Jelentése — azon kívül, hogy az Árpád-ház címerének tartották — mostanáig ismeretlen volt. A sumerológus professzorok azonban megtalálták leírását a babiloni ékírásos táblákon. Ezen szövegek szerint az oroszlános ábrázolás az «Égből nyert Uralkodói Hatalom» jelképe.

Sumer eredetét megerősíti az a tény is, hogy hasonmását két oroszlánal s a pálma rozettával *Sir Leonard Wooley* UR város királyi sírjában találta meg. Ennek töredéke a Philadelphiai Múzeumban látható.

Bizonyítást nyert, hogy első Árpád-házi királyaink ezen uralkodói jelvénye az emberiség legősibb címeres jelképe.

Dr. Novotny Elemér

Sumer = magyar

KÖNYVKIADÓ VÁLLALAT
SVÁJC

A szedés, tördelés és nyomás Gilde Barna munkája.

Minden jog a szerzőnek fenntartva

Copyright by DUNA Verlag, CH 5615 Fahrwangen

Készült 1977-ben, a DUNA fennállásának 20. évében

a DUNA Könyvkiadó Vállalatnál
CH 5615 FAHRWANGEN, Schweiz

SUMER = MAGYAR

TARTALOMJEGYZÉK

Bevezetés	5
Sumer nyelvi sajátosságok	18
A sumer nyelv hangtörténete	25
Sumer—magyar <i>szövegegyezések</i>	
a XI.—XIII. századbeli nyelvemlékekben:	
I. A Tihanyi Apátság Alapítólevele (1055)	33
II. Anonymus: «De gesta Hungarorum» című Krónikája (1200 körül)	51
III. I. András-kori ima (1046/1047)	57
Befejezés	75
Átírások és jegyzetek	77
Bibliográfia	78

Dr Novotny Elemér ezen tanulmánya

Függelékként csatolva

Badiny Jós Ferenc:

«New Lines for a correct Sumerian phonetics to conform with the cuneiform scripts» című és a

XXIX. Orientalista Világkongresszus

Ancient Near East Szakosztályának megnyitó ülésén, Párisban, — a Sorbonne-on elhangzott előadásához.»

Dr. Novotny Elemérnek ez a tanulmánya:

a párizsi XXIX. Orientalista Világkongresszusra (1973) készült.

Minthogy a szerző a kongresszuson *személyesen* megjelenni nem tudott — Badiny Jós Ferenc professzor — volt szíves — saját terjedelmes előadása mellett — *főbb* kutatási eredményeit ismertetni. Egyúttal «*fali-táblákon*» hívta fel a résztvevők figyelmét a szerző által megállapított és analizált magyar—sumer *szövegegyezésekre*.

A most *magyar* nyelven olvasható tanulmány eddig csak *angol* nyelven jelent meg és pedig:

Badiny Jós Ferenc professzor: «*The Sumerian Wonder*» Buenos Aires, 1974 című könyvében.

BEVEZETÉS

A nemzetközi tudomány minden ágazatában — időnként — felmerülnek olyan kérdések, amelyeket a tudósok — évtizedeken, sőt évszázadokon át, — a legnagyobb erőfeszítéssel sem tudnak megoldani.

Idők múltával azonban a kitartó kutatás oly döntő *tényeket* hoz napvilágra, amelyek az egész problematikát reflektor-fénybe helyezik s így a sokat vitatott kérdések könnyűszerrel — szinte maguktól — megoldódnak.

Több mint egy évszázadon át, ilyen megoldatlan kérdése volt a nemzetközi tudománynak: az ősi és titokzatos *sumer nép rokonságának* problémája.

Tudjuk, hogy a világ *első* történelmi népe: a *sumer nép* volt. Ez az ősi nép helyezte az emberiség közös asztalára az emberi kultúra és civilizáció — *első* — zsenge gyümölcseit.

A képirásból kifejlesztett — és igen bonyolult *sumer írás* csodálatos megfejtése után, — a világ nyelvészei előtt — fokozatosan — feltárult az ősi *sumer nyelv* — teljes gazdagságában.

Miután a nyelvészek úgy találták, hogy a feltárt *sumer nyelv*, úgy *szókincsbelileg* (*lexikálisan*), mint *nyelvtanilag* (grammatikailag) megbízható alapot szol-

gáltat a *nyelvösszehasonlítás*hoz, teljes erővel hozzáláttak a *nyelvrokonosítás*hoz.

Egybevetették a sumer nyelvet a világ úgyszólván összes élő és holt nyelvével (főleg nyelvcsaládokkal). A rokonosítási kísérletek azonban — mint azt az idevágó szakirodalom leszögezi — kivétel nélkül *meddő*ek maradtak, vagyis megállapították, hogy a sumer nyelv semmiféle más nyelvvel nem áll rokoni kapcsolatban!

Vajon mi volt az oka ennek az *eredménytelenség*nek?

Fő okát én abban látom, hogy a szaktudósok a sumer nyelvet *holt nyelv*nek tekintették — következésképpen nem fejlődésében és nem *nyelvtörténeti alapon* vizsgálták.

Holott, mint látni fogjuk, a sumer ma is *élő* nyelv!

Hibás volt az a — kiinduló pontul használt — *hipotézis* is, hogy a sumerok — nem hagyták el hazájukat, hanem ott maradtak és fokozatosan beolvadtak a környező sémi népekbe. —

A tudomány nem alapulhat *hipotéziseken*, — hanem csak *tényeken*. «*Facta loquntur*» — mondja a latin.

Valóban a *tények* mindennél ékebben beszélnek.

De vajon vannak-e — ezeknek a hipotéziseknek ellentmondó tények? *Igen, vannak!*

Több, mint másfél évtizede foglalkozom a sumer—magyar kapcsolatok kérdésével. Előzetes tanulmányok után 1963. évben egy közel 300 oldalas tanulmányt készítettem: «*A magyarok sumer eredetéről*». 1964-ben ezt bemutattam a MTA Nyelvtudományi Intézetének és kértem a publikáció engedélyezését. A finnugor rokon-

ság bővületében élő nyelvészeink azonban ehhez nem járultak hozzá, mert hisz' a finnugor rokonság már bebizonyított s minden ellenkező álláspont: tudománytalan! Ennek ellenére én tovább folytattam tudományos kutatásomat — továbbra is fenntartva *eredeti* álláspontomat. Cikkekben és rövidebb tanulmányokban kíséreltem meg — *alaptétele*m további *bizonyítását*, de az illetékes *szerkesztők* és illetékes körök — «dícséretükre legyen mondva», rendre elutasították dolgozataim közzétételét. Ez a szemlélet a tudomány szempontjából feletlen *káros* és persze helyre nem hozható *idővesztés*et is jelent.

Eddigi eredményeimet közölve, *levelezést* folytattam Sz. P. Tolszto v professzorral, a Közép-Ázsiai (kumari zmi — chore zmi) régészeti expedíció vezetőjével — illetve I. M. Djakonov professzorral, a leningrádi Kelet-Ázsiai Intézet igazgatójával, akik a sumer—magyar rokonság *lehetőségét* elismerték.

Fordulópontot jelentett a sumer — magyar kutatás történetében — a XI.—XIII. századbeli magyar nyelvemlékek — *összehasonlító* vizsgálata.

1968-ban arra a — magamat is *megdöbrentő* — *felfedezésre* jutottam, hogy a latinnyelvű: «Tihanyi Apát-ság Alapítólevelének» (1055.) «magyar szórványai» — egytől-egyig — *sumer* szövegek, persze fejlesztett formában. Ugyancsak sumer *mondatokat* (szövegeket) állapítottam meg a többi nyelvemlékeinkben is. (I. Andráskori ima, Halotti Beszéd stb.)

Mindezek meggyőző és kötelező erejű bizonyítékai annak, hogy a *sumer* nyelv *nem holt nyelv, hanem élő* nyelv — és ma is él, a «magyar» nyelvben, aminek *sumer* equivalense:

Maḥ-gar-ri = Magasztos (isten) gyermekei, vagy régiesen, *Muḥ-ger-ri* — *Mogeri* (Anonymusnál: *moger*).

De nemcsak régi nyelvm emlékeink, hanem — láncolatban — *ezeréves földrajzi neveink* is — olyan *tényeket* tárnak elénk, amelyek cáfolhatatlanul bizonyítják nyelvünk és népünk *sumer* eredetét.

Ezek között *első* helyen kell említenem a sumerek legrégibb népnévét: *Ke-en-ger* (Ki-in-gir-ra) = *Ki-en* (isten) gyermekei.

1171-ben: *Kengerek* vagy más változatban *Ka-an-gar-eš* — 1055-ben: *Kangrez*.

Bizonyságtételül felidézzük a *sumer* «Panteon» *főbb isteneit*, akiknek nevei nemcsak nyelvm emlékeinkben, de földrajzi neveinkben is meg vannak örökítve.

Az *Ég úrnője*: *In-an-na* vagy *Nana-Istar*: *Nána* község, — *Ister*-folyó. A természet és tavasz istene: *Du-mu-zi*: (rég: *Dimisi*) ma *Dömös* község. A levegő-ég istene — a sumerek *nemzeti* istene: *Lil-en* - (*En-lil*): *Lille*, *Lelle*, *Lüle* helységnevek. Ugyanez más néven: *Bél* = *Bél*, *Pél* stb. *In-ki* — teremő isten = *In-ke* pusztá. *Ud* (*utu*) napisten — *Ud-ša* = fényes (kegyes) napisten = *Ócsa* vagy *Acsa* helységek. *Zu-en* — holdisten —, (rég: *Zu-in*, *Zu-un*) — ma: *Szőny* község.

Felvonultathatjuk a *sumer királyok* neveit is, mint *döntő* bizonyítékokat:

Meš-šil-im = Meszlény és Wesselény községek. *Ma-ar-zal* = Marczali községnév — (*sumer* «kes-beli királyok!») — *Ep-ḫur-geš* = Eperjes város. *Idi-il-im* — mari-i király, = *Edelény* község. Különösen fontos az *utolsó III. úr-i* dinasztia királyainak neve. *Bur-zu-en*: Börzsöny, Berzsény, *Gimil-sin*: régi Gemelsen, ma *Gyümölcsény*, *Ib-zu-en* = Ebszőny község, majd telepnev.

Ezek a nevek viszont — fényesen bizonyítják, hogy itt a Kárpát-medencében — *ugyanaz a nép van jelen*, amely *i.e. harmadik évezredben* — ezeket az isteneket imádta s ezeket az *uralkodókat* tekintette *lu-gal*-jának (királyának) illetve *pat-e-ši*-jének (papi fejedelmének) — vagyis a *sumer nép* illetve annak *ivadékai*.

Egyébként a «*lu-gal*» szó az I. András-kori imában (1046/1047) fordul elő, a «*pat-e-zi*»-nek megfelelő «*pata-mu-igi-zi*» = «néven nevezett *kegyes* (igaz) *úr*» pedig «*putu-wu-eje-ze*» formában a Tihanyi Alapítólevélben (1055) található — mint fejedelmi méltóság név. Tanulmányaimban bebizonyítottam, hogy Magyarország első fejedelmének: «*Almus*»-nak neve *sumer* név. Ugyancsak *sumer* név a családfájához tartozó fejedelmi személyek: *Enedubéliani*, *Emese* és *Ügek* neve is.

Számneveink, bár a *sumer*oknak erre *több* kifejezésük volt, kimutathatóan — *sumer alapokra vezethetők* vissza, illetve *azonosak* a *sumer* számnevekkel.

Belső keletkezésű szavaink csakis a sumer nyelv alapján analizálhatók és fejthetők meg. (L. *A madárnevekről* szóló tanulmányomat.)

Köszavainkat és azok *elemeit* — általánosságban — csakis a sumer nyelvben találjuk meg.

Természetesen a *6000 éves nyelvfejlődést* nem könnyű áttekinteni és áthidalni. Ezt a nehézséget is kiküszöböli azonban a *nyelv hangtörténetének ismerete*. Amint rámutattam, a magyar hangtörténet a sumer hangtörténetnek — *egyes és töretlen* folytatása. —

Szerintem *nem helytálló* az a nyelvészeti *ellenvetés*, hogy — a finnugorológusok által különösen hangsúlyozott — *egy* (esetleg két) *hangzós* — «szómegfelelés» nélkül — összeomlik *sumer eredetünk* elmélete.

Jesen esetben *egy és ugyanazon nyelv különböző fejlődése tendenciáiról* van szó. Ezekből kialakul *egy fejlődési vonal*. Pl.: $g > k > h(gh) > h > \emptyset$ vagy j — majd a h -ból $> w$, a j -ből pedig $> gy$ — ez már *nyolc* (8) változat.

Világos, hogy a *fejlődési vonal* — minden egyes hangzóját — «szabályos hangmegfelelésnek» kell tekinteni!

A sumer nyelv az *ókorban* már egy fejlett nyelv volt, — mai szemmel nézve — mégis csak egy *archaikus nyelv*. Éppen ezért a gondolatokat — *körülírással* fejezte ki, tehát sok volt benne a «*perifrasztikus konstrukció*». A sok *pre-*, *in-* és *suffixum* — idők folyamán lekopik, a magánhangzók — állandósulnak — a szétágazó elemek összeállnak, úgy hogy ez az ősi nyelv ma már úgy áll

előttünk, mint egy tömör, hatalmas drágakő. Ez a drágakő, a mi édes anyanyelvünk: a *magyar nyelv*.

Jelen könyvben *először* mutatom be — *magyar nyelven* a Párizsi Orientalista Világkongresszusra (1973) készült előadásomat, amely eddig csak *angol nyelven* jelent meg. (Badiny J. F.: *The Sumerian Wonder*, Buenos Aires, 1974.)

Ezt követően közlésem — néhány korábbi — illetve később készült tanulmányomat is.

Ezzel kívánom meggyőzően bizonyítani: a magyarok sumer eredetét, — vagyis azt, hogy

S U M E R = M A G Y A R !

1976 szeptemberében

Dr. Novotny Elemér s. k.

»Régi magyar nyelvemlékeink mindegyike egy-egy — nemzeti kincs.» Nemzeti kincs nemcsak azért, mert nyelvi fejlődésünk tényeit leszögezi és a magyar nyelv *antik eredetére* — közvetlen vagy közvetett bizonyítékokat szolgáltat, hanem azért is, mert éles reflektorfénnyel világít bele a magyar őstörténet — ma is homályos világába —, így nemcsak a nyelvtudomány művelőinek, de a történészeknek is biztos útmutatást és támaszt nyújt — a tudomány előrehaladását és az igazság felderítését célzó kutatásaikban.

A magyar nyelvemlékekkel — felismerve annak nagy nemzeti jelentőségét —, a kitűnően képzett és kimagasló nyelvtudású magyar nyelvészek egész sora foglalkozott. Minthogy azonban az igazsághoz vezető utak rendszerint tévedésekkel vannak kikövezve —, s ez alól a legnagyobb tudósok sem mentesek, ezek a tiszteletre méltó próbafeszítések nem mindig hoztak *megnyugtató és meggyőző eredményeket*.

Miben leli ez magyarázatát? Ennek okát főleg abban látom, hogy — egyébként kiváló és széles látókörű nyelvészeink — nem ismerték a magyar nyelv ősforrását: az ókori *sumer* nyelvet.

Nyelvemlékeinkben előforduló antik szavakat, elhomályosult szóösszetételeket, mondatokat, továbbá a

régi földrajzi neveket, valamint személy- és népneveket — noha ezek javarésze ma is használatban van — *már senki sem érti!*

Ahhoz, hogy ezek az elhomályosult és feledésbe ment ősrégi szavak és nevek *életre keljenek és megszólaljanak*: az ókori *sumer nyelv ismerete és segítése szükséges!*

Éppen ezért nyelvemlékeink *belyes* olvasatának és értelmezésének *elengedhetetlen feltétele* — a *sumer nyelvnek* — legalább is alapfokú tudása.

Minél régibb egy magyar nyelvemlék, annál közelebb áll az ősi *sumer nyelvhez*; sőt azzal *meglepően azonos!*

Ehhez képest a régi *magyar szövegek* — tulajdonképp — latin betűkkel és fonetikával írt — *sumer szövegek*.

Ezt a *tézist* a legrégibb magyar nyelvemlékekből kiemelt példák sorozatával, valamint a IX.—X.—XI. századból származó földrajzi és személynevekkel kívánom bizonyítani.

*

A világ első történelmi népe és az emberi civilizáció megteremtője: a *sumer nép* — tehát *nem halt ki és nem olvadt be a környező sémi népekbe* — mint általában a tudósok feltételezik —, hanem hosszú, viszontagságos vándorlása után — átvészelve a nehéz évezredek vírviharjait —, ma is él és *virágzik*, a Kárpátok alján — a Duna—Tisza táján alapított hazájában —, Magyarországon.

A nyelvészeknek különleges csemege (delicatesse) egy 6 000 éves nyelv tanulmányozása! Ám, aki erre vágyik

— ismerje meg a *sumer nyelvet* és annak kései fejlesztett alakját: a *magyar nyelvet*.

A régi és téves dogmákhoz mereven ragaszkodó tudósok ezt az ajánlatomat bizonyára hitetlenkedve s talán mosolyogva fogadják, éppen ezért a kétkedőknek már itt felhívom a figyelmét a következőkre:

I. András magyar király idejében — 1047 évben — a *magyarok uralkodójukat* még: «*lu-gal*»-nak nevezték. Ez szó szerint: «nagy ember», de a *sumerológusok* — egyezményesen: «király»-nak fordítják. *A világon egyedül a sumer nép nevezte így királyát!* Még a velük közös főhatalom alatt együttélő sémi akkádok is — másként: *šar* (šarru) néven nevezték uralkodójukat.

Amint ezt a *sumerológia* úttörői: Jules Oppert és F. Delitzsch megállapították, a *sumerek* legrégibb népneve: *Ki-en-gir* > *ke-en-ger* = *Ki-en* (*En-ki*) gyermeke.

Ennek mélyhangzós változata: *Ka-a-n-gar* vagy *Ku-un-gur*. Ezt a népnevet megtaláljuk nyelvemlékeinkben: 1171-ben *kengerek*, 1055-ben: *ka ngareš* formában.

A *sumer királyok* neveit — különösen az utolsó *ur-i III. dinasztia* tagjainak nevét —, a régi (1000 éves) földrajzi neveink őrzik. Például: *Bur-zu-en* Börzsöny illetve Berzseny, hegy és községnév. (Régi: Berzen, Bur-zun); *Gimil-zu-en* (*Sin*) = 1200-ban *Gemelsen*, később: Gyümlöcsény; *Ib-zu-en* = *Eb szőny* helynév.

A *sumer istenek* neveit ugyancsak földrajzi neveink örökítették meg.

In-a-n-na istennő Nana-Is-tar nevét megtaláljuk a Duna (Ister) balpartján «Nána» helységnevben.

A Duna jobboldalán pedig Is-tar-ga-mu=Istar háza, jelenleg Esztergom város nevében.

Dumu-zi a sumer Természet vagy Tavasz-isten neve: 1087-ben: Dimisi, később és ma Dömös község.

Lil-en (En-lil) isten nevét több helynév őrzi: Lile, Lüle, Lelle (Balaton-lelle).

Ki-en (En-ki) isten neve: a már említett Ke-en-ger, majd Ke-en-eše (Kenese) helynevekben található.

Zu-e-n (En-zu) holdisten neve, Szőny község nevével azonos, (régi oklevelekben: Zy-en — Zu-un).

Ud (utu) = napisten nevét Ud-ša = Ócsa és Acsa (fényes napisten),

Na-gu-ud = nagy napisten = Nagyod községnevek és

Ug-ud-ša = fényes Napisten népe — Ugocsa megye neve örököltette meg.

Ezek az egyezések semmi esetre sem lehetnek a pusztavéletlen művei!

A magyar számnevek — amint azt «Számneveink eredete» című (Budapest, 1970.) tanulmányomban kimutatam, 1—1000-ig a sumer számnevekkel részben azonosak, részben pedig ugyanazon alapokra vezethetők vissza. Tehát valamennyi *sumer eredetű!*

A konkrét jelentésű közszavaink hatalmas tömege a sumerral egyező, — illetve elemeire bontva *sumer gyökökre* vezethető vissza. A *mondatok egyezése* pedig, melyből néhányat — nyelvemlékeinkből kiemelve — bemutatok, már *perdöntő* jelentőségű. Ezekben ugyanis nemcsak a *lexikális*, de az *alaktani* egyezések is megfigyelhetők.

A régi nyelvemlékeinknek az ősi sumer nyelvvel való egybevetése során azonban nem elégséges a sumer *szókincs* és *nyelvtan* ismerete, hanem ezen túlmenően ismerni kell a *sumer nyelv bonyolult sajátosságait* — főképpen pedig a sumer nyelv gazdag *hangtörténetét*, mely utóbbinak a magyar (ómagyar) hangtörténet *egyes és töretlen folytatása*.

Szükséges tehát, hogy a könnyebb megértés céljából ezekre — főbb vonalakban — rámutassak.

SUMER NYELVI SAJÁTOSSÁGOK

A sumer nyelvnek — megítélésem szerint — legfontosabb sajátossága: *a magánhanzók mellékes karaktere.*

Erre a nyelvjelenségre Joseph Halevy, francia asszirológus hívta fel a figyelmet.

Ismertes, hogy Halevy egy — «ab ovo» elveszett — ügyet védelmezett. Hatalmas tudásával azonban ellenfeleinél is elismerést és megbecsülést szerzett. *Antisumer teóriáját* több-rendbeli értekezésben fejtette ki. Művei — különösen az utóbbiak — a sumer nyelvi kutatás szempontjából igen becsesek.

Halevy a *magánhangzók másodrangú szerepét*: *sémi* hangtani sajátosságnak minősíti és erre több példát hoz fel:

Gal-gul; mah-muh; til-tal; min-man;
gir-gur;

Sag-ból: sag, sig, sug;

Bad-ból: bad, bid, bud > bat, bit, but;

Lag-ból: lah, lih, luğ stb.

Ch. Fossey (francia) és John Dineley Prince (USA) professzorok ugyancsak felsorolnak példákat, ahol — a szó értelmének megmaradása mellett —, a szó magánhangzója megváltozik. Prince ezt a sajátosságot nem

sémi nyelvjelenségnek tekinti, hanem a mai agglutinatív nyelvekben is szokásos: *előre és hátraható* vokálharmóniára vezeti vissza.

Természetesen figyelembe kell venni a *sumer dialektusokat* is.

B. Hrozny (cseh) professzor, a hetitta írás megfejtője — az «eme-ku» és «eme-sal» fődialektusokon kívül még öt (5) dialektust sorol fel. Ezek is főleg *magánhangzó változásban* nyilvánultak. Ezt a magánhangzó változást a *magyar nyelvben is megtaláljuk*, úgy a közszavakban, mint a földrajzi illetve személynevekben.

B. Hrozny az «eme-kal» elemzése során rámutat, hogy a sumer gal > kal szó — többek között *születést* is jelent; Ud- > utu pedig = nap.

Kal-utu = nap születése — azaz Kelet. Ezt a formát megtaláljuk a «Kalota» földrajzi névben (Kalotaszeg). További változatai: «Kiliti» (Balaton-Kiliti a tó keleti partján és Dunakiliti). Kel-ete «kelet» pedig égtájat jelent, (Oriens) a mai magyar nyelven.

Nug-utu = a Nap lepihenése — magyarul: «nyugat» (nyugot). (Nwga > Nug = pihenés.)

Az előbb már említett «Du-mu-zi» — sumer Természet (tavasz) isten nevét sokféle változatban találjuk meg földrajzi neveinkben:

Nevezetesen:

Dömös — régebben Dimisi (1087-ben) I. (Szent) László király oklevele: «ex curia *dimisiensi*» van keltezve. Ennek mélyhangú változata Damas hely-

név. A sumerban szokásos D > T változással: Timis — Temes és Tömös-folyó, megye és hegyszoros név.

Ide tartozik a «Thawaz» Tavasz (Frühling) évszaktot jelentő szó is, ami a sumer «m» = «w» olvasatára utal.

A II. Uri dinasztia egyik királya: Lu-gal ki-in-iš-e-du-du (a lagasi En-temena kortársa).

A Ki-in-iš-e nevet megtaláljuk: Kinizs, Kenese és Kanizsa (Nagykanizsa) nevében.

Említsünk végül egy ma is használt közszót: «guri-ga», sumerul: Gur-i-ga = körforgást csináló, körbe forgó. Ennek változatai: Karika, kerek, kerék.

A magánhangzó illeszkedést a sumer nyelvben már F. Lenormant (francia) professzor felismerte. Részletesen foglalkoztak ezzel: A. H. Sayce, S. Langdon (angol) F. Hommel és P. Haupt (németek) és J. Dineley Prince (USA) asszirológusok. A vokálharmónia a sumer nyelvben a jó hangzást (eufonia) szolgálta. Igen fontos nyelvi sajátosság — amint azt az imént nevezett kutatók is megállapították —, hogy a magánhangzó illeszkedés — előre és hátraható volt. Ennek a szemléltetésére vegyük alapul a már említett: «Zu-en» (En-zu) Hold-isten szót, mely szószerint a «Tudás urát» jelentette. Ez a szó előreható illeszkedéssel: Ze-en, (a régi Su-in-ből pedig Sin).

Hátraható illeszkedéssel: Zu-un. A Duna jobb partján fekvő római kori Brigetio mai magyar neve: Szőny. Ez a helynév a latin fonetikával írt régi okleveleink szerint: Zyen, Zeen és Zuun. Kétségtelen tehát, hogy a

honfoglaló magyarok ezt a helységet, Ur város sumer főistenéről: «Zu-en» (SIN) holdistenről nevezték el.

Ez az illeszkedés az összetett neveken is megfigyelhető:

Bur-zu-en, Bur-zu-un, vagy Ber-ze-en. Az előbbinek megfelelője: Börzsöny hegység név, az utóbbinak pedig Berzseny község név.

«Gimil-sin» — (nyelvemlékeinkben, 1200 — «Gemelsen») — másik neve: Šu-zu-en. Ez az «en» utótaghoz igazodó előreható illeszkedéssel: Še-ze-en. Ennek az uri királynak a nevét is megtaláljuk: Szechen, ma «Széchény» község nevében. Van ilyen családi név is!

A sumer birodalom utolsó királyának neve: Ibi-ili-zu-en (Sin) vagy röviden: Ib-zu-en. A név első részét: Ebel, Epel — ma Epe község neve őrzi. Egyeztetésünk helytállóságát igazolja, hogy Esztergom megye monográfiája szerint, a községnek a XVII. században még Eb-szőny volt a neve — ami megfelel a rövidített: Ib-zu-en — Ib-zu-un névnek. Ez utóbbinál a részleges illeszkedést figyelhettük meg — szemben az előbbi nevekkal, amelyeknél teljes illeszkedést láttunk.

Ismerte és alkalmazta a sumer nyelv az első és hátsó szótagok lekopását. Ez szerintem arra vezethető vissza, hogy a sumer nyelv eredetileg: monosillabikus szótagnyelv volt. Ezért törekedett a sumer lehető rövidségre, úgy az írásban, mint a beszédben.

Néhány példa: «ige» vagy «ege»-ből első lekopással: ge — egy, első; a magyarban ugyanaz hátsó lekopással: ig vagy eg, később: így, egy = 1 (számnév).

«*Amar*» = bikaborjú és szarvasmarha. Ez hátsó lekopással «a m», első lekopással: «m a r» (Mar-tu «Amar-utu»ból); a magyarban: Amar-ga-ból mar-ha, *marha* = tejelő marha (szarvasmarha) m a r + g a > h a = tej.

Ezeknek a sumer nyelvi sajátosságoknak az ismerete *döntő fontosságú*, mert nélkül az összehasonlító nyelvészet előrehaladást és meggyőző eredményt elérni nem tud.

Vegyünk egy példát ismét csak a *sumer királynevek* közül. Az utolsó U r i dinasztia sorrendben 3. királyának neve: *Bur-Sin* vagy *Amar-zu-en*. Ez utóbbi jelentése: Holdisten bikaborja. *Amar-zu-en* első lekopással: *Mar-zu-en*. Ez viszont *hátraható* illeszkedéssel: *Mar-Za-an*. Halévy felhívja a figyelmet, hogy a sumer ékírásban az «m» = «w» vagyis az «m» mássalhangzónak «w» olvasata, illetve hangértéke is van. Ehhez képest a Mar-za-an olvasata: «*War-za-an*». Sok ilyen földrajzi nevünk van: Régi: Warzán — Warsán ma: V a r s á n y helynév.

Amar-utu viszont azt jelenti, hogy «*Napisten bikaborja*». Mindkét szó *első lekopással*: «M a r - t u». Ez sumer istennév, de egyben városnév is. A magyar nyelvben ez *első lekopással* Marutu > M a r u t > M a r ó t. Ez fejedelemnév (Meen Marót), de gyakori földrajzi név is: *Pilismarót*, *Aranyosmarót stb.*

Itt megjegyzem, hogy a sumerológia úttörőinek azt a megállapítását, hogy az «u» hangzónak «o», «ü» és «ö» hangértéke is volt — *a magyar nyelv teljes mértékben igazolja.*

Általában a sumer szavakat és szóösszetételeket könnyűszerrel lefordíthatjuk. A probléma ott adódik, hogy nem tudjuk pontosan meghatározni, hogy 4—5000 évvel ezelőtt — a lefordított szöveg alatt — a sumérok tulajdonképpen mit értettek. Éppen az Amar-Utu szóval kapcsolatban merül fel ilyen kérdés! Az *Amar* szó, mint elébb mondtam — szarvasmarhát is jelent, az u d u — u t u szó pedig = őriző — pásztor jelentésű. Így tehát az Amar-Utu > Mar-utu > Mar-tu kifejezés azt is jelentette, hogy szarvasmarha őrző vagyis *marhapásztor*.

Ezt a feltevést alátámasztja, hogy a sumerok az «a m - u r - r u» néven ismert népet «Mar-tu» népnek, tehát marhapásztoroknak nevezték. Ha az «am-ur-ru» szót a sumer nyelv alapján elemezzük — ugyanerre az eredményre jutunk: *Amar* — hátsó lekopással: *Am* = szarvasmarha, *ur* vagy *ur-ru* = őriző, őrizője — vagyis szintén *marhapásztor*. Tudjuk a szakirodalomból, hogy az «a m u r - r u» nép baromtenyésztő — pásztor-nép volt.

A sumer nyelv, mint említettem, eredetileg *szótagnyelv* volt és ezért *törekedett* lehető *rövidsége*re. Ezt a célt szolgálta — a sokszor előforduló: *szóösszevonás* is. Ilyen összevonás pl.: Ni-in-ib > Ni - ib = Az ég fia. Hrozny szerint Sumer partónusa, valószínűen Napisten (Nin-gir-su, lagasi istennel azonosítják).

Ni-in-gir > Ni - gir > Ni - ir = fejedelem, főpap, szószerint: É g gyermeke.

Din-gir > Di-gir > Di-ir = «Isten», sumer determi-

natívum. Szó szerint életet (din) előállító (gir) vagyis teremő.

Mindezeket a szavakat megtaláljuk nyelvemlékeinkben, persze már fejlesztett alakban.

Meg kell végül említenem, hogy a sumer *írás* gyakran felcserélte a szavakat. Ezt *inverzió*nak nevezik. Egy szótagnyelvben a szavak sorrendje nem bír különösebb jelentőséggel.

Pl. az *eredeti* Zu - e n helyett En - z u, Ki-en helyett En-ki, Zu-ap (Zu-ab) helyett — Ap - z u formát használták. Az inverziót Halevy «*grafikus irtokfogásnak*» minősíti. John Dinley Prince: «papi írásmódnak» nevezi, mely nem egyezett a beszélt nyelvvel.

A sémi népek által használt «Sin» — nem az «En - z u»-ból keletkezett, hanem a sumer «Zu-in>Su-in» összevonása. Prince álláspontját igazolja a *magyar nyelv* is. A «ZU - a p» = tenger + ha = hal szóból keletkezett a magyar czápha — ma: cápa szavunk, amely tényleg a «*tenger hala*».

Ezek voltak tehát a sumer nyelv *lényeges sajátosságai*, amelyeket a nyelv-összehasonlításnál figyelembe kell venni.

Az összehasonlító nyelvtudomány álláspontja szerint azonban két nyelv rokonsága *tudományosan* — csakis a hang- és szótörténet alapján bizonyítható.

A SUMER NYELV HANGTÖRTÉNETE

A sumer és magyar (ó-magyar) hangtörténet vizsgálata során arra a — tudományos szempontból igen jelentős — megállapításra jutottam, hogy a *sumer és magyar nyelv hangtörténete kiegészíti egymást* és a 6000 éves nyelvfejlődésben — kimutathatóan — *semmi szakadék vagy hézag* nincsen!

Ez más szóval azt jelenti, hogy az ősi sumer és a kései magyar nyelv *egyazon nyelvnek* — különböző időkből származó — változata. Ezt a *tényt* régi nyelvemlékeinkből vett példákkal kívánom igazolni.

A sumer nyelv a «fej» (caput) megjelölésére eddigi ismereteink szerint két (2) szót használt. Nevezetesen: «sag» (za g) és «igi» (változatai: ege, ugu) szavakat. A «sag» volt a használatosabb; az «igi» a *szembenéző fejet*, a fej frontális részét, tehát főleg az arcot jelentette. A magyar nyelvben mindkét szó megtalálható! Mégis a «fej» megjelölésére az «igi» (ege- ugu) szó maradt fenn — a «bi» = *övé* névmás eléje helyezésével. Így lesz: «bi-igi» — «be-ege». A sumer nyelvben — az azonos hangzású szavaknak (különösen az «igi» szónak) igen sok jelentése volt. Ezen az állandó mozgásban-fejlődésben levő sumer nyelv úgy segített, hogy az *alap-*